

УДК 378.4(477)

[https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-4\(4\)-412-428](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-4(4)-412-428)

Косяк Світлана Михайлівна кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Черкаського інституту пожежної безпеки імені героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України, вул. Онопрієнка, 8, м. Черкаси, 1834, тел.: (067) 470-30-02, <https://orcid.org/0000-0002-9817-5743>

ВІДОМЧА ОСВІТА: ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ У ЧЕРКАСЬКОМУ ІНСТИТУТІ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ІМЕНІ ГЕРОЇВ ЧОРНОБИЛЯ

Анотація. Освіта в сучасному глобалізованому й інформатизованому світі стає вирішальним чинником суспільного прогресу і національної безпеки, важливим складником розвитку особистості. Широкомасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну оприсутнило нові виклики та необхідність коректив і в освітній сфері. Авторка ставить за мету через історичний дискурс, використовуючи ситуаційний аналіз – метод кейс-стаді (case study), на прикладі становлення та розвитку провідного навчального закладу системи ДСНС – Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля, проаналізувати реформаційні процеси та сучасний стан діяльності одного з закладів вищої освіти системи ДСНС України. Доведено, що основним завданням Черкаського інституту пожежної безпеки на всіх етапах його становлення та розвитку була підготовка висококваліфікованих спеціалістів для служби цивільного захисту. Відомча система освіти посідає чільне місце у вітчизняному освітньому просторі, здійснюючи свій внесок у справу підготовки інженерно-технічних кадрів для України. Рівень викладання у відомчих закладах вищої освіти є високим. Історія відомчих навчальних закладів, зокрема Черкаського інституту пожежної безпеки – частина історії України, яка має низку особливостей, що позначилися на соціальному, економічному, політичному і культурному розвитку країни. В основі діяльності закладу вищої освіти системи ДСНС України лежить спрямування на вдосконалення навчально-виховного процесу, надання професійних знань, умінь, навичок, самореалізація особистості до творчої діяльності та безперервної освіти впродовж усього життя, формування майбутніх спеціалістів готових до повноцінного включення в соціальне та професійне життя суспільства.

Ключові слова: відомча освіта, освітній процес, Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля, Державна служба України з

4(4)
2024

СУСПІЛЬСТВО ТА
НАЦІОНАЛЬНІ
ІНТЕРЕСИ

надзвичайних ситуацій, пожежна безпека, заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Kosiak Svitlana Mykhaylivna Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Social and Humanitarian Disciplines of the Cherkasy Institute of Fire Safety named after the Heroes of Chernobyl, National University of Civil Defense of Ukraine, St. Onoprienka, 8, Cherkasy, 1834, tel.:(067) 470-30-02, <https://orcid.org/0000-0002-9817-5743>

DEPARTMENTAL EDUCATION: TRAINING OF SPECIALISTS AT THE CHERKASY INSTITUTE OF FIRE SAFETY NAMED AFTER THE HEROES OF CHERNOBYL

Abstract. Education in today's globalized and information-driven world is becoming a decisive factor in social progress and national security, as well as a crucial component of personal development. The large-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation has introduced new challenges and necessitated adjustments in the education sector. The author aims to analyze the reform processes and the current state of one of the higher education institutions of the State Emergency Service of Ukraine – the Cherkasy Institute of Fire Safety named after the Heroes of Chernobyl – using a historical discourse and the case study method. The primary goal of the Cherkasy Institute of Fire Safety at all stages of its development has been to train highly qualified specialists for the civil protection service. The departmental education system occupies a leading position in the domestic educational space, contributing to the training of engineering and technical personnel for Ukraine. The level of teaching in departmental higher education institutions is high. The history of departmental educational institutions, particularly the Cherkasy Institute of Fire Safety, is a part of Ukraine's history with a number of features that have had a significant impact on the country's social, economic, political, and cultural development. The activities of higher education institutions within the State Emergency Service of Ukraine are focused on improving the educational process, providing professional knowledge, skills, and abilities, fostering personal self-realization through creative activity and lifelong learning, and shaping future specialists ready for full integration into the social and professional life of society.

Keywords: departmental education, educational process, Cherkasy Institute of Fire Safety named after the Heroes of Chernobyl, State Emergency Service of Ukraine, fire safety, higher education institutions with specific learning conditions.

Постановка проблеми. Освіта в сучасному глобалізованому й інформатизованому світі є джерелом конкурентоспроможності країни, її соціальної

й економічної стабільності, чинником суспільного прогресу і національної безпеки, культурним індикатором, важливим складником розвитку особистості тощо. Безперечним є факт, що від рівня інтелектуального потенціалу суспільства залежить політична і соціальна стабільність держави, безпека і стан громадянського суспільства. Динамічний процес щодо державної освітньої політики відбувається і в нашій країні. У Законі України «Про освіту» зазначається: «Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави» [1]. Європейський вектор розвитку України вимагає оновлення національного законодавства та впровадження новацій. Практично у кожній галузі більш або менш ефективно відбувається поступове наближення до стандартів Європейського Союзу. У Стратегії Сталого розвитку «Україна-2020» у рамках чотирьох векторів руху (розвитку, безпеки, відповідальності, гордості) передбачено реалізацію реформ і програм розвитку держави, серед яких зазначена й реформа освіти, зокрема – відомчої. Водночас зауважимо, що вже не одне десятиліття триває дискусія щодо доцільності існування, місця і ролі відомчої освіти.

Розвиток вищої освіти виступає одним із пріоритетних чинників розвитку суспільства. Опора на освіченість суспільства, на якість людського капіталу дозволить Україні зберегти своє місце в ряді держав, здатних впливати на світові процеси. Відомча освіта в Україні є галузевим видом вищої освіти [2]. Система освіти повинна забезпечувати підготовку висококваліфікованих фахівців, здатних до професійного розвитку.

Широкомасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну оприсутнило нові виклики та необхідність коректив і в освітній сфері. Як зазначили аналітики Національного інституту стратегічних досліджень, варто враховувати також сучасну динаміку попиту на навички й компетенції [3]. За останні 50 років в економіці розвинутих країн зростає попит на кваліфікованих фахівців, здатних до нетривіальної аналітичної праці, та спеціалістів із розвиненими комунікативними компетенціями. Тому затребуваність національною економікою фахівців, спроможних швидко навчатися, опановувати нові уміння й навички, змінювати індивідуальну траєкторію трудової діяльності, зростатиме на тлі ризиків і викликів, спричинених війною.

Воєнне лихоліття позначилося і на системі освіти в Україні. Карколомні зміни вплинули і на підвідомчі навчальні заклади, зокрема на ті, що перебувають у підпорядкуванні Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС України). Йдеться, по-перше, про необхідність забезпечення ДСНС України кваліфікованими, ініціативними

кадрами з ґрунтовною теоретичною і практичною підготовкою; по-друге, про об'єктивну потребу в якісно новому рівні підготовки офіцерських кадрів, що зумовлена участю випускників пожежно-технічного профілю в заходах у рамках міжнародного співробітництва в галузі реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру; по-третє, вимогу формування в молодих фахівців прагнення до безперервної самоосвіти, здатності й готовності постійно оновлювати здобуті у закладі вищої освіти наукові знання, навички і вміння швидко адаптуватись до змін та корегувати свою професійну діяльність. Провідне місце серед закладів вищої освіти ДСНС України займає Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України (далі – ЧІПБ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий доробок, у якому окреслено проблеми функціонування системи вищої освіти, представлений значною кількістю праць вітчизняних дослідників (В. Андрущенко, В. Кремень, В. Луговий, Н. Пасічник, Ж. Таланова, П. Саух, О. Слюсаренко та ін.). Основні проблеми, що постали перед вищою школою у воєнний період, увиразнено в науково-аналітичній доповіді Національної академії педагогічних наук [4]. Ряд дослідників (О. Дашковська, О. Мельник, В. Погребняк та ін.) проаналізували трансформацію системи вищої освіти України в умовах воєнного стану [5].

У сучасній українській історіографії історія становлення та розвитку як відомчої освіти, так і ЧІПБ розглядалася здебільшого у межах праць загального характеру чи предметно орієнтовних. Так, питання основних векторів розвитку відомчої освіти порушено в публікаціях А. Аксютіної [6], М. Ануфрієва [7], І. Басистої та Д. Йосифовича [8], С. Гусарова [9], І. Совгір [10] та ін. Дослідження історії та становлення освітнього процесу в ЧІПБ актуалізовані, зокрема, в ювілейних (ювілейні видання до 30-річчя першого випуску ЧІПБ імені Героїв Чорнобиля [11], 40-річчя Академії пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля [12]). Досліджувана тематика знайшла своє відображення і в дисертаційних дослідженнях науковців С. Коротяєва [13] та Л. Богун [14].

Мета статті. Авторка ставить за мету через історичний дискурс, використовуючи метод кейс-стаді (case study), на прикладі розвитку провідного навчального закладу системи ДСНС – Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля проаналізувати характер становлення відомчої освіти, реформаційні процеси та сучасний стан діяльності одного з закладів вищої освіти системи ДСНС України. Як відомо, сутність кейс-методу полягає в тому, що йдеться про осмислення конкретної ситуації/проблеми, аналіз якої одночасно оприявнює не лише конкретну практичну проблему, але і актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти при вирішенні

цієї проблеми. Занурення в ситуацію дозволяє порушити / проаналізувати один чи декілька смислових контекстів проблеми для цілісного її розуміння, з огляду на те, що всі аспекти кейса певним чином взаємозв'язані і впорядковані (на практиці увиразнюється поліваріантність кейсів). Кейс-метод одночасно відображає не тільки практичну проблему, а й актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти при вирішенні цієї проблеми. Ґрунтовне дослідження випадку «варто читати як цілісний наратив» [15, Р. 241]. Кейс-стаді як метод уможливлює одержання детальної інформації про досліджуване явище в його власному контексті, тобто побачити явище у «контекстуалізованому розрізі» [16, Р. 35]. Водночас ми свідомі й того, що дослідження одного кейсу є доволі відносним для генералізації висновків, лише функціональне поле кейсів відкриває широкі можливості для інтенсивного процесу отримання знання. Разом з тим, використання ситуаційного методу є доволі успішним для висування гіпотези дослідження, певних узагальнень та спонукає до подальшої дискусії.

Виклад основного матеріалу. Станом на 15 березня 2024 р., мережа державних закладів вищої освіти (длі – ЗВО) України (без закладів, які зосереджені на підготовці здобувачів у галузі знань «25. Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону» (Кабінет Міністрів України, 2015) включає 209 ЗВО, до яких віднесено 172 самостійні заклади (університети, академії, інститути) та 37 їх відокремлених підрозділів (академія, інститути, філії, факультети). Вони підпорядковані 12 суб'єктам державного управління. У державних закладах зосереджено близько 90 % загального контингенту здобувачів ЗВО України [17, С. 4].

Відомча система освіти (з відповідною підпорядкованістю, власним набором функцій та завдань, які вона вирішує) посідає особливе місце в державній освітянській системі України. Станом на 2024 р. державні заклади в Україні розподіляються за 12 суб'єктами державного управління. Найбільше таких закладів (76 %) у підпорядкуванні Міністерства освіти та науки (зокрема 78 % відокремлених). Міністерство охорони здоров'я і Міністерство культури та інформаційної політики мають по 14 закладів (по 7 %), Міністерство внутрішніх справ – 10 (5 %), Державна служба України з надзвичайних ситуацій – 4 (2 %), інші – по 1–2 (0,5–1 %) [17, С. 9–10].

Навчальні заклади системи Державної служби України з надзвичайних ситуацій є ефективним складником багаторівневої системи, яка успішно функціонує та подальший розвиток якої відбувається в напрямі вдосконалення багатoproфільної, багатоступеневої вищої освіти. За сучасних умов до них висуваються підвищені вимоги щодо кваліфікації та компетентності фахівців. Відомчі навчальні заклади сьогодні належать до провідних вищих закладів освіти України.

Створення і становлення Черкаського пожежно-технічного училища нерозривно пов'язане з економічним розвитком держави, з історією м. Черкаси, області та потребами суспільства. У 1970-ті рр. Черкаська область набула статусу одного з промислово розвинених центрів країни з потужною хімічною промисловістю. У місті з'явилася значна кількість пожежонебезпечних об'єктів, що збільшувало ймовірність виникнення техногенних надзвичайних ситуацій. Зросла потреба у відомчих інженерно-технічних кадрах, що й спонукало створити у 1973 р. Черкаське пожежно-технічне училище (далі – ЧПТУ).

Перший набір курсантів складав 165 осіб. Навчальний процес здійснювався на п'яти циклах: пожежно-тактичному, пожежно-технічному, пожежно-профілактичному, військових дисциплін і політичної економії та фізичного виховання. Навчальні плани й програми для підготовки курсантів затверджувало Міністерство вищої та середньої освіти для пожежно-технічних училищ МВС за спеціальністю «Пожежна техніка і безпека» [19, Арк. 85].

Навчання в училищі розпочалося з 1 жовтня 1973 р. Було створено шість взводів. Заняття проходили у складних умовах: підручників і посібників бракувало, навчальний матеріал подавався під запис, конспекти були основним джерелом інформації. Викладачі власноруч готували плакати, макети тощо, розробляли навчально-методичні матеріали. Особлива увага приділялась активним формам засвоєння знань і формуванню практичних навичок, що набувались під час занять на базі навчальної пожежної частини, де курсанти заступали на бойове чергування. За допомоги управлінь пожежної охорони Донецька, Львова, Дніпропетровська, Луганська, Чернігівщини істотно розширилася й удосконалилася навчально-матеріальна база навчального закладу. Важливим чинником підвищення фахової підготовки курсантів було запровадження раціоналізаторської та винахідницької роботи. Крім навчання, будівництва й участі в громадських заходах міста, в училищі створювалися умови для активних занять пожежно-прикладним та іншими видами спорту. 23 лютого 1974 р. курсанти, рядовий і начальницький склад училища був приведений до Присяги.

Другий рік навчання розпочався 1 жовтня 1974 р. на п'яти циклах: суспільних наук, пожежно-тактичному, пожежно-профілактичному, пожежно-технічному, військових дисциплін і фізичної підготовки. Лави курсантів поповнили 164 особи. В училищі було відкрито класи з усіх спеціальних предметів з пожежним обладнанням. Зміцнено матеріально-технічну базу навчальної пожежної частини. У жовтні 1974 р. створено бюро раціоналізації та винахідництва, що дозволило розвивати важливий напрямок практичної діяльності [20, Арк. 191–192]. Навесні 1975 р. курсанти 2-го курсу вперше

проходили навчальну практику інспекторів Державного пожежного нагляду. У червні того ж року Міністерство внутрішніх справ інспектувало навчальний заклад і відзначило належний рівень підготовки, високу дисциплінованість курсантів, професійність колективу, якісне методичне забезпечення навчально-виховного процесу [21, С. 1]. З жовтня 1975 р. на базі ЧПТУ організовано перепідготовку працівників пожежної охорони; також училище стало базовим для проведення загальносоюзних нарад керівного складу пожежної охорони країни.

Перший в історії училища випуск офіцерів-пожежників відбувся в 1976 р.: 164 курсанти-випускники отримали кваліфікацію «Пожежний технік» за спеціальністю № 0654 «Протипожежна техніка та безпека». Надалі тривала робота з удосконалення матеріально-технічної бази навчального закладу: створено газодимозахисну службу, збудовано димокамеру, встановлено навчальні пожежні вежі, на території училища побудовано психологічну смугу для підготовки вогнеборців. Крім стажування в гарнізонах пожежної охорони України від 1976 р. курсанти проходили обов'язкову практику в пожежних частинах м. Черкаси. Після завершення навчання молоді лейтенанти направлялися на роботу до різних регіонів республіки (до протипожежних служб армії, Цивільної оборони, Комітету державної безпеки).

1977 р. уперше було здійснено набір слухачів на заочну форму навчання. Це відділення стало кузницею підготовки фахівців для органів пожежної охорони, які поєднували навчання та проходження служби.

У 1978 р. навчальний заклад відзначав п'ятиріччя заснування. Підсумками п'ятирічної діяльності стало завершення будівництва навчальних корпусів, створення сучасної навчально-методичної та матеріально-технічної бази, формування висококваліфікованого колективу. З цього ж року стажування курсантів проходило на посадах начальника караулу воєнізованої пожежної охорони та інспектора державного пожежного нагляду. Високий рівень профільної кваліфікації курсантів училища упосліджував зростаючий попит пожежних частин саме на випускників ЧПТУ. Підтвердженням високої професійності та фаховості особового складу училища стала також участь офіцерів і курсантів у складі окремого батальйону в забезпеченні протипожежної безпеки олімпійських селищ XXII Олімпійських ігор. За зразкове виконання поставлених завдань особовий склад училища був удостоєний подяки Міністра внутрішніх справ, найкращі курсанти та офіцери нагороджені Урядовими нагородами, почесними знаками і грамотами.

Особовий склад училища продовжив роботу з вдосконалення навчально-виховного процесу, розробки стратегії й тактики розвитку навчального закладу, вдосконаленню форм практичної діяльності з використанням найсучасніших

технічних засобів навчання. У 1981 р. в училищі було створено замкнуту систему начального телебачення, яка передавала інформацію до двадцяти двох навчальних кабінетів і курсантських підрозділів. У навчальному процесі розпочато застосування електронно-обчислювальної техніки, обладнано перший кабінет інформатики. Методи і форми викладання вирізнялися прогресивним характером, різноманітністю, спрямовані на розвиток самостійної творчої діяльності курсантів та слухачів, стимулювання самостійності та нестандартності мислення, миттєвості реагування у критичних ситуаціях. Враховуючи особливості майбутньої професії курсантів, посилена увага в навчальному закладі приділялась фізичній підготовці. На базі училища постійно проходили змагання з різних видів спорту, щорічно – з пожежно-прикладного. За перші десять років діяльності навчальний заклад виховав 16 майстрів спорту, 50 кандидатів у майстри спорту, 185 спортсменів 1-го розряду [21, Арк. 241].

Історія закладу взаємопов'язана з родієвим розвитком держави. Чорнобильська аварія (квітень, 1986 р.) стала найбільшою техногенною катастрофою XX століття. Саме пожежники (37 випускників) Черкаського пожежно-технічного училища одними з перших вступили в боротьбу зі стихією. Першими прибули пожежний караул на чолі з лейтенантом В. П. Правиком і караул під командуванням лейтенанта В. М. Кібенка (обидва офіцери – випускники ЧПТУ). З 500 тис. ліквідаторів аварії на ЧАЕС – 340 осіб – випускники Черкаського пожежно-технічного училища. У 1997 р. навчальному закладу, на той час уже інституту пожежної безпеки, буде присвоєно звання Героїв Чорнобиля.

У зв'язку з інтенсивною воєнізацією пожежних частин у ЧПТУ вдосконалювалась підготовка кваліфікованих кадрів для пожежної охорони. Знаковим для вирішення нагальних питань стало створення у 1990 р. циклу практичного навчання, де було сконцентровано практичну підготовку фахівців пожежної охорони за всіма напрямками. Серед усіх навчальних закладів МВС країни це був перший цикл практичного навчання.

З проголошенням незалежності України Черкаське пожежно-технічне училище підпорядковується в 1991 р. Міністерству внутрішніх справ України. Зазнали змін навчальна й виховна робота. У 1993 р. навчальний заклад ініціював та одним із перших серед навчальних закладів МВС України перейшов на викладання всіх навчальних дисциплін українською мовою. У навчальних планах з'явилася нова дисципліна «Ділова українська мова», поглиблено вивчалась історія України.

За свою двадцятирічну історію у процесі становлення і розвитку пожежно-технічне училище впроваджувало найсучасніші методи технічної освіти. В основу такої освітньої системи було закладено поєднання фунда-

ментальної підготовки із загально-інженерною та набуття професійно-практичних навичок у підрозділах пожежної охорони. У виховному процесі гармонійно поєднувалося навчання з концепцією національного виховання та духовного відродження. Для відпрацювання тактики гасіння великих складних пожеж та проведення випробувань нової техніки пожежогасіння розпочато будівництво спеціального полігону і спортивно-тренувального комплексу.

Згідно з наказом Міністерства освіти України та Міністерства внутрішніх справ України за № 130/285 від 12 травня 1995 р. «Про створення Міжвідомчого навчально-наукового комплексу з підготовки спеціалістів для Державної пожежної охорони МВС України у складі Черкаського інженерно-технологічного інституту Міністерства освіти України та Черкаського пожежно-технічного училища МВС України [13, С. 130], у ЧПТУ відбулися значні структурні зміни: створено два факультети денної та заочної форми навчання, сім навчальних циклів перетворено на кафедри, дивізіони перетворили в курси. Крім того, з'явилися нові кафедри: соціально-економічних дисциплін, фундаментальних та гуманітарних дисциплін. В училищі було змінено систему викладання з поурочної на лекційно-семінарську і лекційно-практичну. Формування професорсько-викладацького складу здійснювався шляхом залучення кращих наукових працівників з інших вишів та виховання науковців на базі свого навчального закладу. На 1996 р. тут працювало 8 докторів та 40 кандидатів наук.

29 жовтня 1996 р. в навчальному закладі ухвалено новий Статут, згідно з яким Черкаське пожежно-технічне училище ставало вищим навчальним закладом МВС України з підготовки фахівців для Державної пожежної охорони. У лютому 1997 р. ЧПТУ успішно пройшло державну акредитацію та ліцензування за III рівнем. 9 червня 1997 р. Кабінет Міністрів прийняв Постанову за № 550 «Про створення Черкаського інституту пожежної безпеки Міністерства внутрішніх справ на базі Черкаського пожежно-технічного училища, що ліквідується, та присвоєння цьому інституту імені Героїв Чорнобиля» [22].

Підготовка фахівців пожежної охорони вимагала від керівництва Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля постійних оновлень і розвитку. Результати наукових досліджень професорсько-викладацького складу інституту впроваджувалися в навчальний процес. Для реалізації програми підготовки власних науковців важливе значення мало створення в інституті відділу з організації науково-дослідницької та редакційно-видавничої роботи. З 1998 р. розпочалося видання вісника «Вогнеборець». Важливим складником виховного процесу та оберегом спадщини навчального закладу стала діяльність музею інституту. Експозиції музею оприсутнюють історію становлення навчального закладу, його бойові

та спортивні традиції; секція пам'яті присвячена випускникам Черкаського пожежно-технічного училища, Героям Радянського Союзу (за мужність, героїзм та самовіддані дії, проявлені під час ліквідації аварії на Чорнобильській атомній електростанції, лейтенант внутрішньої служби В. М. Кібенок і лейтенант внутрішньої служби В. П. Правик 25 вересня 1986 р. удостоєні звання Героя Радянського Союзу (посмертно), Героям російсько-української війни.

Професіоналізм колективу інституту, постійне вдосконалення навчально-виховного процесу, оновлення методик викладання та підготовки курсантів, застосування найновіших досягнень науки і техніки, прагнення до безперервного розвитку стали підґрунтям для відкриття ад'юнктури у 2000 р. за спеціальністю 21.06.02 «Пожежна безпека» з денною і заочною формою навчання [12, С. 133].

Визнанням здобутків колективу навчального закладу з підготовки кваліфікованих кадрів вогнеборців в Україні стали результати рейтингу «Софія Київська–2000»: ЧПБ імені Героїв Чорнобиля увійшов до складу десяти найкращих військових вищих навчальних закладів України, які готують фахівців для міністерств оборони, внутрішніх справ та інших силових структур України, та був нагороджений «Дипломом лауреата» [11, С. 170].

2001 р. інституту присвоєно найвищий (четвертий) рівень акредитації. Державна акредитаційна комісія України надала право інституту готувати фахівців за спеціальністю 8.092107 «Пожежна безпека» освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр». Зважаючи на потребу вищих навчальних закладів та наукових установ у фахівцях вищої кваліфікації та необхідність підготовки кандидатів психологічних наук, в ад'юнктурі відкрили нову спеціальність 19.00.09 – «Психологія діяльності в особливих умовах».

Однією з передумов входження навчального закладу до Європейського освітнього простору стало включення до Болонського процесу. У 2005/06 н. р. в інституті запроваджено кредитно-трансферну систему оцінювання знань курсантів та студентів. Основним завданням керівництва навчального закладу залишається забезпечення практичної спрямованості навчання: більшість занять відбувались на полігонах для кращого формування навичок дій в екстремальних ситуаціях; стажування курсанти, студенти і слухачі проходили на різних посадах у підрозділах Міністерства надзвичайних ситуацій України (далі – МНС). Головний акцент колективу ЧПБ фокусувався на якості освіти: педагогічній майстерності викладачів, комфорті в навчанні та побуті курсантів, поєднанні освіти, науки і практики та фізичній підготовці вогнеборців.

Праця колективу інституту була відзначена урядом. Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2007 р. за № 681-р,

ЧПБ імені Героїв Чорнобиля було реорганізовано в Академію пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля МНС України (далі – АПБ імені Героїв Чорнобиля) [23]. У цьому ж навчальному році, на базі навчального закладу створено кінологічну службу, яка входила до складу територіальних підрозділів МНС. У 2008 р. кінологічні розрахунки академії були зареєстровані в Європейському реєстрі міжнародних місій із пошуково-рятувальних робіт. Академія стала єдиним навчальним закладом у системі МНС, яка мала два підготовлені кінологічні розрахунки [12, С. 214].

З урахуванням вимог часу, руху України до Європейського співтовариства АПБ імені Героїв Чорнобиля долучилася до цього процесу. Курсанти, студенти та слухачі, щороку від 2007 р. беруть участь у Міжнародних тактико-спеціальних навчаннях «Fenix», які організовує навчальний заклад-партнер Головна школа пожежної служби у м. Варшаві (Республіка Польща). Під час навчань майбутні випускники разом із курсантами та працівниками Польщі, Франції, Німеччини, Білорусії, Литви, Латвії, Естонії, Румунії удосконалюють свої професійні навички, переймають досвід колег та діляться власними досягненнями. Реалізуючи програму співпраці з іншими державами в освітньому просторі, АПБ імені Героїв Чорнобиля 2013 р. отримала право здійснювати підготовку іноземних громадян за акредитованими спеціальностями.

Враховуючи потреби служби з надзвичайних ситуацій, 2012 р. в Академії розпочали підготовку фахівців за новими спеціальностями: «Цивільна безпека», «Цивільний захист», «Системна інженерія», «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології». Вдосконалюючи навчальний процес з урахуванням вимог часу, було створено аудиторію віртуального моделювання та проведення ділових ігор.

Показником значної роботи колективу Академії стали результати рейтингу найкращих ВНЗ України за 2012 р., складеним Інститутом інноваційних технологій та змісту освіти МОН України. Так, АПБ імені Героїв Чорнобиля посіла четверте місце серед навчальних закладів із права, правоохоронної діяльності, цивільного захисту, безпеки життєдіяльності.

Визнанням навчального закладу як наукової установи стало відкриття у 2013 р. спеціалізованої вченої ради К 73.736.01 для підготовки науково-педагогічних кадрів із правом прийняття до розгляду та проведення захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата технічних наук за спеціальністю 21.06.02 «Пожежна безпека».

У зв'язку з реформуванням ДСНС (грудень 2013 р.) навчальний заклад як Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля увійшов до складу Національного університету цивільного захисту України.

4(4)
2024

СУСПІЛЬСТВО ТА
НАЦІОНАЛЬНІ
ІНТЕРЕСИ

В умовах російсько-української війни, яка триває від 2014 р., заклад продовжив підготовку фахівців спеціальностей: «Пожежна безпека», «Цивільний захист», «Охорона праці», «Психологія», «Право», імплементуючи позитивні національні та міжнародні освітні новації, дотримуючись діяльнісного підходу в навчанні, формуючи освітні компетентності й професійні якості. За умов широкомасштабної фази російської агресії проти України Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля, як і абсолютна більшість ЗВО, постав перед проблемою територіальної розпорошеності студентів, необхідності переходу на змішану форму навчання: курсанти і студенти очної (денної) та заочної форм навчання навчаються очно з використанням елементів дистанційного навчання.

Результатом фахової роботи колективу Інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України є досягнення науковців, курсантів та випускників. За роки діяльності навчального закладу з його стін вийшло понад 6 тис. молодих спеціалістів пожежної охорони та служби цивільного захисту які працюють не лише на теренах України, а й далеко за її межами. Серед випускників 22 генерали, які пишаються тим, що отримали тут свою першу освіту, гордістю навчального закладу є Герої Радянського Союзу – лейтенанти внутрішньої служби В. П. Правик і В. М. Кібенок, Герой України. Д. І. Коцюбайло (позивний Да Вінчі) (до березня 2023 р. – студент другого курсу заочного відділення).

Станом на 2024 р. у ЧПБ функціонують три факультети: «Пожежної безпеки», «Цивільного захисту» та «Оперативно-рятувальних сил». Здобувачів вищої освіти готують за спеціальностями: пожежна безпека, цивільний захист, охорона праці, психологія та право. Створено 16 спеціалізованих кафедр на яких працюють 26 докторів наук, 98 кандидатів наук. Успішно працює Науково-дослідна лабораторія інновацій у сфері цивільної безпеки. За період 2021–2023 рр. науковцями закладу отримано 29 патентів на корисні моделі та винаходи. Важливими структурними компонентами навчально-виховного процесу є Ад'юнктура, Відділення заочного навчання, Навчальна пожежно-рятувальна частина Відділення професійно-технічного навчання, бібліотека, курси автомобільної підготовки.

Необхідним складником сучасної вищої освіти є міжнародна комунікація та співпраця. У ЧПБ вона розпочалась 2001 року з підписання угоди про співробітництво з Головною школою пожежної служби (Республіка Польща, м. Варшава). Станом на 2024 р. укладено 20 угод з різними країнами світу. Представники інституту беруть участь у навчаннях з виконання рятувальних робіт на хімічнозабруднених територіях, що проводяться Організацією із заборони хімічної зброї; у тренінгах німецьких компаній MSA, Dräger та Weber, які проходять у Федеративній Республіці

Німеччині та у Республіці Польщі в рамках проєкту «Підтримка України в управлінні надзвичайними ситуаціями»; щорічних зборах Генеральної Асамблеї Європейської асоціації навчальних закладів пожежної служби; Національному оборонному Хакатоні (проходить за стандартами змагань НАТО TIDE Hackathon) тощо. Одним із найвизначніших досягнень 2016 р. став вступ ЧПБ до Європейської асоціації навчальних закладів пожежної служби (до складу Асоціації входять 24 заклади освіти з 22 країн Європи).

Від 2017 р. інститут бере участь у програмі академічної мобільності «Erasmus+» як заклад-партнер Головної школи пожежної служби м. Варшави (Республіка Польща). За 2017–2022 рр. відбулось 7 мобільностей (4 мобільності науково-педагогічних працівників, 2 мобільності адміністративного персоналу і 1 мобільність здобувача вищої освіти (вперше в історії ДСНС курсант 4 курсу спеціальності «Пожежна безпека» Л. Лукашенко став учасником програми студентської академічної мобільності «Erasmus+», і безкоштовно навчався протягом семестру у Головній школі пожежної служби, м. Варшава (Республіка Польща).

2018 р. підписано договір щодо спільного проведення навчання за І рівнем освіти (бакалавр) за спеціальністю інженерія пожежної безпеки з Головною школою пожежної служби м. Варшави (Республіка Польща). З вересня 2018 р. в інституті здійснюється підготовка фахівців за програмою подвійного диплому. У 2022 р. відбувся перший випуск бакалаврів за спеціальністю «Інженерія пожежної безпеки».

У рамках проєкту «Польська допомога» Міністерства закордонних справ Республіки Польща у 2020 р. відбулась передача та відкриття тренажера «Вогневий модуль» під назвою: «Регіональні тренінгові центри порятунку – підтримка системи підготовки ДПО та професійних аварійних служб в Україні»; реалізовується спільно з Головною школою пожежної служби м. Варшави (Республіка Польща); проведено сертифікацію інструкторів для роботи з тренажером. Від 2023 р. тренування проходять на новому багатомодульному тренажері контейнерного типу, що дозволяє моделювати ситуації та відтворювати умови максимально наближені до реальних та надзвичайних ситуацій.

Таким чином, відомча освіта має на меті підготовку висококваліфікованих кадрів, забезпечення потреб держави у кваліфікованих кадрах з високим рівнем професіоналізму та культури (це проблема загальнонаціонального значення).

Висновки. Відомча освіта – це система, яка ефективно працювала упродовж багатьох десятиків років, продовжує працювати і має достатньо переваг. Зокрема, це потужна навчально-матеріальна база, доволі високий науковий потенціал, професійна зорієнтованість підготовки фахівців тощо.

Через історичний дискурс на прикладі Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля, який посідає чільне місце серед закладів вищої освіти ДСНС України, доведено, що заклади вищої освіти ДСНС України здатні ефективно не лише існувати, а й розвиватися, імплементуючи позитивні національні та міжнародні освітні новації. Наведений історичний екскурс уможливорює висновування щодо позитивного досвіду накопичення позитивних здобутків Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля, фактичних можливостей розвитку і удосконалення. Поділяємо точку зору науковців, які вважають, що (попри критичні зауваження) відомча освіта є конкурентною, здатною «зберегти і у подальшому продовжувати формувати та нарощувати професійне ядро» [24]. Зважаючи на міркування безпекової ситуації у нашій державі, підготовка фахівців у закладах вищої освіти ДСНС України має бути продовжена.

Література:

1. Про освіту. Закон України. (Редакція від 27.06.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Андрощук А. Вища освіта України в умовах війни та цифрової трансформації: стан та перспективи розвитку // EUROPEAN HUMANITIES STUDIES: State and Society. 2022. Is. 4. С. 11. С. 4–19.
3. Українська система вищої освіти в умовах воєнної агресії РФ: проблеми й перспективи розвитку // Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/ukrayinska-systema-vyshchoyi-osvity-vumovakh-voennoyi-ahresiyi-rf-problemy-y>
4. Вища освіта України в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення: виклики і відповіді: науково-аналітична доповідь. Кремень В. Г., Луговий В. І., Саух П. Ю., Драч І. І., Слюсаренко О. М., Скиба Ю. А. та інші. За заг. ред. Кременя В. Г. Київ: Педагогічна думка, 2023. 172 с. URL: <https://ihed.org.ua/publications/vyshha-osvita-ukrayiny-v-umovahvoennogo-stanu-ta-pislyavoyennogo-vidnovlennavyklyky>
5. Погребняк В. П., Дашковська О. В., Мельник О. М. Трансформація системи вищої освіти України в умовах воєнного стану // Інноваційна педгогик. 2024. Вип. 68. Т.1. С. 223–228. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2024/68/part_1/46.pdf
6. Аксютіна А. Відомча освіта в Україні: існуючі вектори та шляхи вдосконалення // Дніпровський державний університет внутрішніх справ. 27.05.2021. URL: <https://dduvs.edu.ua/2021/05/27/vidomcha-osvita/>
7. Ануфрієв М. І. Становлення, розвиток та основні напрямки удосконалення відомчої багатоступеневої системи підготовки персоналу Органів внутрішніх справ // Вісник університету внутрішніх справ. 1999. Вип. 9. С. 16-20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_1999_9_5.
8. Басиста І.В., Йосифович Д. І. Підготовка фахівців у галузі «Право» закладами вищої освіти МВС України: історичні передумови, сучасний стан та перспективи // Соціально-правові студії. 2020. Вип. 1 (7). С. 8-14 URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2827/1/03.pdf>
9. Гусаров С. Відомча освіта: крок вперед чи назад? // Голос України. 2006. 28 листопада. URL: <http://www.golos.com.ua/article/213658>

10. Совгир І. М. Відомча освіта як елемент системи кадрового забезпечення органів внутрішніх справ України. *Право і безпека*. 2005/4'2. С. 159–161.
11. Лицарі порятунку : Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля : 30 років першого випуску / За заг. ред. Шкарабури М. Г. Черкаси: Брама-Україна, 2006. 224 с.
12. Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля. За заг. ред. Андрієнка В. М. Черкаси: Брама-Україна, 2013. 560 с.
13. Коротяєв С. І. Підготовка інженерно-технічних кадрів у технічних вузах Черкаської області в 1954-1991 рр.: історичний аспект: дис... канд. іст. наук : 10.06.2016. Черкаси, 2016. 275 с.
14. Богун Л. В. Вищі навчальні заклади ДСНС України: історія створення, особливості розвитку та етапи становлення: дис... канд. іст. наук : 01.06.2016. Черкаси, 2016. 259 с.
15. Flyvbjerg B. Five Misunderstandings About Case-Study Research / Bent Flyvbjerg // *Qualitative Inquiry*. April 2006. Vol. 12. No. 2. P. 219–245.
16. Balcázar P. Investigación cualitativa / P. Balcázar Nava, N. I. González-Arratia López-Fuentes, G. M. G. Peña, A. Moysén Chimal. México : La Universidad Autónoma del Estado de México, 2005. 237 p.
17. Мережа державних закладів вищої освіти України: аналіз ефективності та конкурентоспроможності : препринт (аналітичні матеріали) / В. Кремень, В. Луговий, П. Саух, О. Слюсаренко, Ж. Таланова; за ред. В. Кременя. Київ: НАПН України, 2024. 68 с.
18. Архів Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля (далі – Арх ЧІПБ). Спр. 14 (14.03.1973–31.12.1973), 127 арк.
19. Архів ЧІПБ. Спр. 14, т.1. (01.01.1974–31.12.1974), 261 арк.
20. Нижник, С. Мій рідний заклад «Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля». URL: <http://arbmingerchor.blogspot.ru/p/blog-page.html>
21. А ЧІПБ. Спр. 8, т.1. (02.01.1984–17.07.1984), 244 арк.
22. Про створення Черкаського інституту пожежної безпеки Міністерства внутрішніх справ та присвоєння йому імені Героїв Чорнобиля: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.06.1997 р. № 550-97. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP970550.html
23. Про перетворення Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля: Розпорядження Кабінету міністрів України від 30 серпня 2007 р. N 681. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/681-2007-%D1%80#Text>
24. Басиста І.В., Йосифович Д. І. Підготовка фахівців у галузі «Право» закладами вищої освіти МВС України: історичні передумови, сучасний стан та перспективи // Соціально-правові студії. 2020. Вип. 1 (7). С. 8–14. С.10. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2827/1/03.pdf>

References:

1. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [The Law of Ukraine «On Education»]. (2024). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
2. Androshchuk, A. (2022). Vyscha osvita Ukrayiny v umovakh viyny ta tsyfrovoyi transformatsiyi: stan ta perspektyvy rozvytku [Higher education in Ukraine in conditions of war and digital transformation: state and development prospects]. *EUROPEAN HUMANITIES STUDIES: State and Society*. 2022, 4, 4–19 [in Ukrainian].
3. Ukrayinska systema vyshchoyi osvity v umovakh voyennoyi ahresiyi RF: problemy y perspektyvy rozvytku [Ukrainian higher education system under the conditions of RF military aggression: problems and development prospects]. *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen*. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/ukrayinska-systema-vyshchoyi-osvity-vumovakh-voyennoyi-ahresiyi-rf-problemy-y> [in Ukrainian].

4. Kremen, V. H., Luhovyi, V. I., Saukh, P. Yu., Drach, I. I., Sliusarenko, O. M., Skyba, Yu. A. et al.; za zah. red. Kremenya V. H. (2023). Vyscha osvita Ukrainy v umovakh voyennoho stanu ta pislyavoyennoho vidnovlennya: vyklyky i vidpovidi: naukovo-analitychna dopovid [Higher education in Ukraine in the conditions of martial law and post-war recovery: challenges and responses: scientific and analytical report]. Kyiv: Pedahohichna dumka. 172 s. URL: <https://ihed.org.ua/publications/vyshha-osvita-ukrayiny-v-umovahvoyennogo-stanu-ta-pislyavoyennogo-vidnovlennavyklyky> [in Ukrainian].
5. Pohrebnyak, V. P., Dashkovska, O. V., Melnyk, O. M. (2024). Transformatsiya systemy vyshchoyi osvity Ukrainy v umovakh voyennoho stanu [Transformation of the higher education system in Ukraine under martial law]. Innovatsiyna pedahohika, 68(1), 223–228. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2024/68/part_1/46.pdf [in Ukrainian].
6. Aksiutina, A. (2021). Vidomcha osvita v Ukraini: isniuchi vektory ta shlyakhy vdoskonalennya [Departmental education in Ukraine: existing vectors and ways of improvement]. Dniprovskyy derzhavnyy universytet vnutrishnikh sprav. URL: <https://dduvs.edu.ua/2021/05/27/vidomcha-osvita/> [in Ukrainian].
7. Anufriiev, M. I. (1999). Stanovlennya, rozvytok ta osnovni napryamky udoskonalennya vidomchoyi bahatostupenevoyi systemy pidhotovky personalu Orhaniv vnutrishnikh sprav [Formation, development and main directions of improvement of the departmental multi-level personnel training system of the Internal Affairs Bodies]. Visnyk universytetu vnutrishnikh sprav, 9, 16–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_1999_9_5 [in Ukrainian].
8. Basysta, I. V., Yosyfovych, D. I. (2020). Pidhotovka fakhivtsiv u haluzi «Pravo» zakladamy vyshchoyi osvity MVS Ukrainy: istorychni peredumovy, suchasnyy stan ta perspektyvy [Training of specialists in the field of "Law" by higher education institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine: historical background, current state and prospects]. Sotsialno-pravovi studiyi, 1(7), 8–14. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2827/1/03.pdf> [in Ukrainian].
9. Husarov, S. (2006). Vidomcha osvita: krok vpered chy nazad? [Departmental education: a step forward or backward?]. Holos Ukrainy, 28 November. URL: <http://www.golos.com.ua/article/213658> [in Ukrainian].
10. Sovhir, I. M. (2005). Vidomcha osvita yak element systemy kadrovoho zabezpechennya orhaniv vnutrishnikh sprav Ukrainy [Departmental education as an element of the personnel provision system of the internal affairs bodies of Ukraine]. Pravo i bezpeka, 4(2), 159–161 [in Ukrainian].
11. Lystari poryatunku: Cherkaskyy instytut pozhezhnoji bezpeky imeni Heroiv Chornobylya: 30 rokiv pershoho vypusku / za zah. red. Shkarabury M. H. (2006). Cherkasy: Brama-Ukrayina. 224 s. [in Ukrainian].
12. Akademiya pozhezhnoji bezpeky imeni Heroiv Chornobylya / za zah. red. Andriyenka V. M. (2013). Cherkasy: Brama-Ukrayina. 560 s. [in Ukrainian].
13. Korotyaiev, S. I. (2016). Pidhotovka inzhenerno-tekhnichnykh kadriv u tekhnichnykh vuzakh Cherkaskoyi oblasti v 1954-1991 rr.: istorychnyy aspekt: dys... kand. ist. nauk [Training of engineering and technical personnel in technical universities of Cherkasy region in 1954-1991: historical aspect: PhD thesis]. Cherkasy. 275 s. [in Ukrainian].
14. Bohun, L. V. (2016). Vyshchi navchal'ni zaklady DSNS Ukrainy: istoriya stvorennya, osoblyvosti rozvytku ta etapy stanovlennya: dys... kand. ist. nauk [Higher educational institutions of the State Emergency Service of Ukraine: history of creation, development features and stages of formation: PhD thesis]. Cherkasy. 259 s. [in Ukrainian].

15. Flyvbjerg, B. (2006). Five Misunderstandings About Case-Study Research. *Qualitative Inquiry*, 12(2), 219–245 [in English].
16. Balcázar, P., González-Arratia López-Fuentes, N. I., Peña, G. M. G., Moysén Chimal, A. (2005). *Investigación cualitativa [Qualitative Research]*. México: La Universidad Autónoma del Estado de México [in Spanish].
17. Kremen, V., Luhovyi, V., Saukh, P., Sliusarenko, O., Talanova, Z.; za red. Kremenya V. (2024). *Merezha derzhavnykh zakladiv vyshchoyi osvity Ukrainy: analiz efektyvnosti ta konkurentospromozhnosti: preprint (analytychni materialy) [Network of state higher education institutions in Ukraine: efficiency and competitiveness analysis: preprint (analytical materials)]*. Kyiv: NAPN Ukrainy. 68 s. [in Ukrainian].
18. Arkhiv Cherkaskoho instytutu pozhezhnoji bezpeky imeni Heroiv Chornobylya (A ChIPB) [Archive of the Cherkasy Institute of Fire Safety named after the Heroes of Chernobyl] (14.03.1973–31.12.1973), 127 ark. [in Ukrainian].
19. A ChIPB (01.01.1974–31.12.1974), 261 ark. [in Ukrainian].
20. Nyzhnyk, S. Miy ridnyy zaklad «Akademiya pozhezhnoji bezpeky imeni Heroiv Chornobylya» [My native institution "Academy of Fire Safety named after the Heroes of Chernobyl"]. URL: <http://apbingerchor.blogspot.ru/p/blog-page.html> [in Ukrainian].
21. A ChIPB (02.01.1984–17.07.1984), 244 ark. [in Ukrainian].
22. Pro stvorennia Cherkaskoho instytutu pozhezhnoji bezpeky Ministerstva vnutrishnikh sprav ta prysvoyenniam yomu imeni Heroiv Chornobylya: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 09.06.1997 r. № 550-97 [On the creation of the Cherkasy Institute of Fire Safety of the Ministry of Internal Affairs and naming it after the Heroes of Chernobyl: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 09.06.1997 No. 550-97]. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP970550.html [in Ukrainian].
23. Pro peretvorennia Cherkaskoho instytutu pozhezhnoji bezpeky imeni Heroiv Chornobylya: Rozporyadzhennia Kabinetu ministriv Ukrainy vid 30 serpnia 2007 r. № 681 [On the transformation of the Cherkasy Institute of Fire Safety named after the Heroes of Chernobyl: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 30, 2007 No. 681]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/681-2007-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
24. Basysta, I. V., Yosyfovych, D. I. (2020). Pidhotovka fakhivtsiv u haluzi «Pravo» zakladamy vyshchoyi osvity MVS Ukrainy: istorychni peredumovy, suchasnyy stan ta perspektyvy [Training of specialists in the field of "Law" by higher education institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine: historical background, current state and prospects]. *Sotsialno-pravovi studiyi*, 1(7), 8–14. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2827/1/03.pdf> [in Ukrainian].